

ÇİNCE AYRILABİLEN KELİMELERİN KULLANIM ŞEKİLLERİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

A PRAGMATIC STUDY ON CHINESE SEPERABLE WORDS

Dr. Keskin Mesut¹

Özet

Kelimeler diller için şüphesiz en önemli yapı taşlarıdır. Bunun yanı sıra ifadelerde her bir kelime türünün kendine has bir fonksiyonu bulunmaktadır. Genel olarak bir dilin öğreniminde sayısal açıdan gerekli görülen miktarlarda kelime öğrenimine ulaşılması durumunda öğrenilen kelimelerin tipolojik söz dizimi açısından o dil ile aynı şekilde sınıflandırılmış olan diğer dillere benzer konumlar veya şekiller ile kullanılarak doğru ifadelere ulaşılması dil öğreniminde doğal bir süreç olarak kabul edilmektedir. Ancak, Çin dilinde durum çok daha farklı bir şekildedir. Çin dilinde kelimeler sıradışı olan kullanım özellikleri ile dünyadaki diğer hiç bir dil ile benzememektedirler. Özellikle eylem bildiren ayrılabilen kelimeler için durum bu şekildedir.

Çince eylem bildiren ayrılabilen kelimelerin (fiillerin) aynı anda ayrı ve birleşik kullanılabilme özellikleri mevcuttur. Ayrılabilen kelimeler kullanım şekilleri yönünden birlikte yer aldıkları diğer öğelerden etkilenecek normal kelimelerden farklı olan şekillerde kullanılırlar. Dolayısıyla gerek Çince öğrencileri, gerek ise Çince öğrenen öğrenciler için her daim zor bir konu olmuştur. Çalışmamız, ayrılabilen kelimeleri örnekler yardımı ile inceleyerek doğru ve hatalı kullanım şekilleri yönünden gözlemleyecektir. Böylelikle bu kelimelerin kullanımlarında uygun olan koşullara ulaşılması sağlanacaktır.

Anahtar kelimeler: Çince, Ayrılabilen Kelimeler, Fiiller, Ayrılabilme Kriterleri, Kullanım Şekilleri.

Abstract

¹Beijing Language and Culture University, Faculty of Linguistic Sciences, Department of Linguistics and Applied Linguistics.
<https://orcid.org/0000-0002-3308-2175> mesutkeskin@shisu.edu.cn

Words are undoubtedly one of the most considerable elements of languages. In addition to this, each type of word has its own unique function in expressions. In general, if the necessary amount of vocabulary learning is achieved numerically in the learning of a language, it is considered a natural process to reach correct expressions by using the learned words in positions or forms similar to other languages that are classified in the same way as that language in terms of typological syntax. However, the situation is very different in the Chinese language. Words in Chinese are unlike any other language in the world due to their unusual usage characteristics. This is especially true for separable verbs that express action.

Chinese separable words are verbs used to express certain behaviors. This type of verb also has the characteristics of “li (separation)”, which means to be used separately, and “he (combination)”, which means to be used together. From a pragmatic point of view, they are often influenced by other elements in the process of using them. These influences can cause separable words to be pragmatically different from general inseparable verbs. Therefore, separable words are not only the key content of Chinese teaching, but also a major difficulty for Chinese learners. This paper aim to analyze the example sentences and sorts out the differences between the correct and misused words, and then draws the corresponding pragmatic conditions.

Key words: Chinese, Separable Words, Separable Conditions, Pragmatic Analysis.

Giriş

Ayrılabilen kelimeler Çince içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Geçmişten günümüze bir çok farklı isim ile tanımlanmışlardır. Wang. L. (1946) yılındaki çalışmasında bu kelimeleri, kalıp haline gelmiş olan birleşik kelimeler “ 伪语 (lèyǔ)” olarak tanımlamıştır. Peng (1954)'de ayrılıp birleşimi mümkün olan “可分离词 (kěfēnlící)” kelimeler olarak yeniden tanımlamıştır. Wang.S. (1956)'da bu kelimeler için “破裂词 (pòliècí)”parçalanabilen kelimeler tanımını kullanmıştır. Hong`a (1957) göre bu kelimeler için kelimeleşen, kelimeye dönüşen

birleşik kelimeler “词化词组 (cíhuàcízǔ)” tanımı daha uygundur. Zhang (1957) göre en uygun tanım ayrılıp birleşebilen fiiller “离合动词 (líhé dòngcí)” şeklindedir. Lu (1979)'da en temel, basit, küçük cümle yapısı “基本短语 (jīběn duǎnyǔ)” ve cümle halindeki kelimeler “短语词 (duǎnyǔcí)” şeklinde iki adet tanımda bulunmuştur. Zhang.L. (1982) bu kelimeler için fiilleşmiş cümleler “短语动词 (duǎnyǔ dòngcí)” tanımını kullanmıştır. Bunların dışında daha farklı görüşler de mevcuttur. Lu'ya (1979) göre bu yapıları tek bir kelime mi, değil mi şeklinde değerlendirdiğimizde özellikle fiil ve isimlerin birleşiminden türeyen “睡觉 (uyumak), 跑步 (koşmak)” şeklindeki sözcükleri tek bir kelime olarak değerlendirmek mümkündür, ancak bu kelimeler oluşturulan ifadeler içerisinde gözlemlendiğinde, sanki bağımsız olan iki sözcükten oluşan kelime grubu gibi değerlendirilebilmesi dilbilgisi açısından reddedilemeyecek bir gerçektir. Jin'e (2009) göre ayrılabilen kelimeler normal kelimeler ile hiç bir benzerliğe sahip değildir. Ayrılabilen kelimelerin birleşik kullanımları kök hallerini, ayrılarak kullanılmaları ise değişime uğramış hallerini ya da özgünlüklerini göstermektedir.

Açıkça görüldüğü üzere bu kelimeleri bir çok farklı şekilde tanımlamak mümkündür. Bu kelimeleri genel olarak çoğunlukla tek bir anlama işaret eden iki ya da daha fazla karakterden meydana gelen sözcükler olarak nitelemek doğru olacaktır. Genelde eylem bildirmelerine karşın bazı durumlarda isim olarak da kullanılabilirler. Bu sebepten dolayı kullanımı yaygın olan kaynaklar içerisinde ayrılabilen fiiller olarak değil de, ayrılabilen kelimeler olarak sınıflandırılmıştır. Gözlemimiz doğrultusunda fiil olarak eylem bildiren ayrılabilen kelimeler isim görevi üstlendikleri ifadelerde ayrılmadan isimler ve ayrılamayan fiiller ile benzer bir kullanıma sahip olduğu saptanmıştır. Fiil olarak kullanılmadıklarında ayrılabilme özelliklerini kullanamamaktadırlar. Elbette eylem bildirirken birleşik kullanıldıkları durumlar da vardır. Bu tür ifadelerde farklı koşul ve öğelerden yararlanılmaktadır. Çalışmamız eylem bildiren ayrılabilen kelimeler ile sınırlıdır. Dolayısıyla metinler içerisinde kelimeler yerine fiiller terimi daha sık kullanılmıştır.

İç yapıları açısından gözlemlendiklerinde basitçe aynı anlama sahip olan iki karakter, farklı anlama sahip iki karakter,

biri anlamlı diğeri ise anlamsız olan iki karakter, biri fiil diğeri ise sıfat olan iki karakter, biri fiil diğeri ise isim olan iki karakter, biri fiil diğeri ise ek (yardımcı sözcük) olan iki karakterden meydana gelmektedirler. Başka bir ifade ile ayrılabilen kelimelerin iç yapılarını “Eylem + X (V + O)” şeklinde belirtmek doğru olacaktır. Bu kelimeler için kısaca “Eylem + Eylem”, “Eylem + İsim”, “Eylem + Sıfat” “Eylem + Ek (ya da edat)” şeklindeki kısa ifade cümlelerinin zaman içerisinde belirli kalıplara oturarak çeşitli kullanım özellikleri edinmeleri ile “Eylem1 + Eylem2 (V1 + V2)” şeklinde tek bir anlama işaret eden parçalanabilen fiiller olarak Çin dili içerisindeki yerlerini almışlar diyebiliriz.

Ayrılabilen kelimeler ya da diğer adı ile ayrılabilen fiiller dilbilsisi kitaplarında özel bir yere sahiptir. Sözlüklerde tek bir sözcük ve kalıp olarak yer almaktadırlar. Ayrılarak kullanılabilme özelliği bulunmayan eylem bildiren kelimelerden (isim + fiil kombinasyonlarından) farklı yollar ile ayrılabilen kelimeler elde etmek mümkün değildir. Ayrılabilen kelimeler sabittir ve istek doğrultusunda türetilmemektir. Bunun yanı sıra, Çince de aynı anlama sahip olan eş anlamlı ayrılabilen kelimeler ve ayrılamayan kelimeler mevcuttur. Bazen kısaltma amacı ile normalde iki karakterden oluşan, sözlükte tek olarak yer almayan ayrılabilen kelimelerin bir tanesi kullanılarak eylem belirten cümleler kurulabilmektedir. Bu durum da ayrılabilen kelimelerin ayrılmayan kelimeler ile kolayca karıştırılmalarına sebep olabilmektedir.

Ayrılabilen kelimeler yaklaşık olarak en erken milattan önce “960 - 1276” yılları arası 宋 (sòng) ve yine 宋 (sòng) hanedanlığı dönemi tamamen bitmeden milattan önce “1271 - 1368” yılları 元 (yuán) hanedanlıkları dönemlerinden kalan yazılı kaynaklarda görülmüş olup, “1368 - 1644” yılları arasında mevcut olan 明 (míng) hanedanlığı döneminde, günümüzde mevcut olan fiil + isim şeklindeki kombinasyon dışındaki diğer kullanım şekillerinin de gelişerek kullanımına başlandığı, yapılan incelemeler doğrultusunda gözlemlenmiştir. Ayrılabilen kelimeler genelde iki karakterden oluşurlar. Ancak üç adet (çoğunlukla sözlü iletişimde) karakterden oluşan ayrılabilen kelimeler de mevcuttur. Çinin kuzey bölgelerinde dili “儿 (ér)” sesini ilave ederek kullanan (Pekin, Tianjin vb.) şehirlerde yaygındır.

Eylem bildiren ayrılabilen kelimeler diğer dillerde tek bir eyleme işaret etmektedir. Kullanımları açısından diğer diller ile oldukça farklıdır. Diğer dillerde ayrılabilme özelliği bulunmayan sınırlanmak, uyumak, tuzağa düşmek, yardım etmek, yenmek, görüşmek, koşmak şeklindeki birçok sözcük (fiil) Çin dilinde ayrılabilen kelime olarak sınıflandırılmıştır. Kullanım şekilleri ayrılamayan normal sözcüklerin (fiillerin) kullanım şekillerinden oldukça farklıdır. Çincece ayrılabilen ve ayrılamayan tamamen eş anlamlı kelimeler mevcut olduğundan ayrılabilen kelimeleri normal kelimeler ile aynı şekilde kullanmak, normal kelimeleri ayrılabilen kelimeler ile aynı şekilde kullanmak Çince öğrenen öğrencilerin en sık yapmış oldukları hatalardandır. Farklılığın daha net bir biçimde anlaşılması amacı ile aşağıdaki örneklerden yararlanabiliriz.

a) 帮助 (bāngzhù)

b) 帮忙 (bāngmáng)

Yukarıda verilmiş olan (a) ve (b) örneklerindeki kelimeler dilimizde “Yardım etmek/ Yardımcı olmak ” anlamlarına karşılık gelmektedir. Çince sözlükler içerisinde her iki sözcük eş anlamlı sözcük olarak ayrı ayrı yer almaktadır. Tek bir anlamı ifade etmelerine karşın, kullanım şekilleri yönünden büyük farklara sahiptirler. (a) örneğinde birleşik olarak kullanım zorunluluğu bulunan normal kelime sıklıkla (b) örneğinde ayrılabilme özelliğine sahip olan kelime ile karıştırılarak kullanılmaktadır. 帮助 (bāngzhù) sözcüğü ayrılmadan isimlerin önlerinde yer alabilirken, 帮忙 (bāngmáng) sözcüğünün ayrılmadan isimlerin önlerinde yer alması yanlıştır.

Örneğin:

c) 他是个好人，所以很想[帮助]你。 **[Doğru]**

“O iyi bir insandır, bu yüzden çok istiyor [yardım etmek] sana.”

(O iyi bir insan olduğu için sana yardım etmek istiyor.)

d) 他是个好人，所以很想*[帮忙]你。 **[Yanlış]**

“O iyi bir insandır, bu yüzden çok istiyor *[yardım etmek] sana.”

(O iyi bir insan olduğu için sana yardım etmek istiyor.)

Yukarıda verilmiş olan (c) ve (d) ifadeleri anlamları

açısından tamamen aynı olmalarına karşın, (c) örneği dilbilgisi ve iletişim alışkanlıkları yönünden doğru olarak kabul edilirken, (d) örneği tamamen yanlış olarak kabul edilmektedir. “帮助” ve “帮忙” ikinci tekil şahısa işaret eden “你” karakterinden önce gelmiştir. İfadeler arasındaki tek fark eylem bildiren kelimelerin kullanım şekilleri yönünden karıştırılmış olmalarıdır. (d) örneğinde ayrılabilen kelime ayrılarak sen anlamına gelen “你” karakterini “帮+Sen+忙” şeklinde ortaya almadığından yanlış bir kullanım oluşmuştur. Bunun dışında sıkça görülen bir hata ise, ayrılabilen kelimelerin kullanımını belirli düzeye kadar kavramış olan öğrencilerin, ayrılmadan kullanılması gereken eş anlamlı sözcükleri ayrılabilen kelimeler ile karıştırarak ayrılarak kullanmalarıdır.

Örneğin:

e) 老师很喜欢自己的学生，所以很想[帮他们忙]。 **“Doğru”**

“Öğretmen çok seviyor kendi öğrencilerini, bu sebeple çok istiyor [A + onlara + B]” : (Öğretmen öğrencilerini çok sevdiği için onlara yardım etmek istiyor.)

f) 老师很喜欢自己的学生，所以很想*[帮他们助]。 **“Yanlış”**

“Öğretmen çok seviyor kendi öğrencilerini, bu sebeple çok istiyor* [A + onlara + B]”: (Öğretmen öğrencilerini çok sevdiği için onlara yardım etmek istiyor.)

Görüldüğü üzere (e) geçerli bir ifade iken, (f) geçersiz, hatalı bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. “帮忙” sözcüğü ayrılabilme işlevini yerine getirerek “帮 + onlara + 忙” şeklinde bir sıralama kullanmıştır. “帮助” sözcüğü ayrılmaması gerekirken, “帮忙” sözcüğüne benzer bir şekilde “帮 + onlara + 助” hatalı bir sıralama kullanmıştır. Verilen örnekler ile ayrılabilen kelimelerin eş anlamlı olan ayrılamayan kelimeler ile karıştırılmaması gerektiği açıkça görülmektedir. Dolayısıyla çeşitli amaçlar doğrultusunda Çince kullanan kişi ve öğrencilerin, sözlü ya da yazılı iletişimde ortaya çıkabilecek hatalardan kaçınmaları için ayrılabilen kelimeleri diğer kelimelerden ayıran özellikleri net bir biçimde kavramaları büyük bir yarar sağlayacaktır. Bunların dışında ayrılabilen kelimelerin ayrılmadan kullanıldıkları durumlar da mevcuttur. Bu tür kullanımlar aşağıdaki örnekler ile belirtilmiştir.

g) 我不想[帮忙]。

“Ben –miyor iste- [Yardım etmek].”

(Ben yardım etmek istemiyorum.)

h) 你去[帮忙]。

“Sen gidip [Yardım et].”

(Sen gidip yardım et.)

(g) ve (h) örneklerinde açıkça görüldüğü üzere ayrılabilme özelliği bulunan kelimeler eğer nitelenen bir diğer öge (isim/kişi zamiri vb.) ile birlikte kullanılmadıkları takdirde ayrılabilme özelliği bulunmayan diğer kelimelere benzer şekilde olumlu ya da olumsuz ifadelerin oluşturulmasında kullanılabilir. Ayrılabilen kelimeler ile ayrılamayan kelimelerin bazı durumlarda aynı şekilde kullanılabilirler net bir biçimde görülmektedir. Ayrılabilen fiiller hangi durumlarda aynı, hangi durumlarda farklı kullanımlara sahiptirler? Kullanımlarında dikkat edilmesi gereken koşullar nelerdir? Çalışmamızda bu sorular cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Daha akıcı, etkili ve doğru bir iletişim için ayrılabilen kelimelerin öğrenimine önem verilmelidir. Ayrılabilen kelimelerin hatalı kullanımları ile girilen yazılı sınavlardan düşük not alınabilir, anadili kullanıcıları ile kurulan iletişimlerde ise ortaya çıkacak olan anlam karmaşaları ya da anlamsız ifadeler nedeni ile oldukça büyük rahatsızlıklara sebebiyet verilebilir. Bu sebeple ayrılabilen kelimelerin (fiillerin) Çin dili öğrenimi ve öğretimi açısından öncelikli bir duruma gelmesi bu tür sorunların azalması ve belki de ileri düzeylerde tamamen ortadan kalkmasına imkan sağlayacaktır. Ayrılabilen kelimeler Çinde yabancı dil olarak Çince öğrenen araştırmacılar ve adilleri Çince olan eğitimcilerin yapmış olduğu birçok çalışmaya konu olmuş, ancak kelimelerin tümüne ilişkin basit bir kural elde edilemediğinden tam bir verime ulaşamamıştır.

Çalışmamız dillerin karakteristik özelliklerini belirlemede bir öncelik olan kullanım yöntemlerini farklı koşullar, ögeler ile ilişkileri yönünden gözlemleyerek bu kelimeler için özel ve geçerli olan kullanım koşullarını somut bir biçimde ortaya koymaya çalışmıştır.

1. Ayrılabilen Kelimelerin (Fiillerin) İncelenmesi:

Eylem bildiren ayrılabilen kelimeler (fiiller) ile ayrılamayan kelimeler arasında oldukça büyük farklar vardır. Ayrılabilen kelimeler kişi zamirleri, işaret zamirleri, isimler, sayılar, sıfatlar, zaman belirten sözcükler, olumsuz ifade oluşumunda kullanılan sözcükler, edatlar ile birlikte kullanımları açısından farklılık göstermektedir. Bunun dışında Çin dilinde fiillerin tekrarlanarak kullanılması gibi sık kullanılan bir dil alışkanlığı mevcuttur. Eylem belirten ayrılabilen kelimeler tekrarlanarak kullanımları yönünden de büyük bir farklılık sergilemektedirler. Dolayısıyla ayrılabilen kelimelerin ayrılamayan kelimeler ile benzer ve farklı yönlerinin tesbit edilerek, somut bir şekilde işlenmesi büyük bir öneme sahiptir. Aşağıda ayrılabilen fiillerin hangi durumlarda ayrılıp, hangi durumlarda ayrılmadan kullanıldıkları örnekler yardımı ile somut bir biçimde belirtmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda ayrılabilen kelimeler ile ayrılabilen fiiller aynı anlamda kullanılmıştır. Çin dilinde geçerli olmayan kullanım şekilleri ve ifadeler örneklerde “*” işareti ile belirtilmiştir.

1.1. İsimler Ve Zarflar İle Kullanımları

Ayrılabilen fiiller ifadelerde doğrudan bir nesneye ya da kişiye işaret ediyorlar ise ayrılarak kullanılmaları mecburidir.

(1a) 她说最喜欢*[跳舞中国]。 **“Yanlış”**

“O söylüyor en çok sevdiği [dans etmek] Çin.”

(O en çok Çin dansını etmeyi sevdiğini söylüyor.)

(1b) 她说最喜欢[跳中国舞]。 **“Doğru”**

“O söylüyor en çok sevdiği [A+ Çin + B].”

(O en çok Çin dansını etmeyi sevdiğini söylüyor.)

(1c) 艾莎一直以来很想*[报仇他]。 **“Yanlış”**

“Ayşe oldum olası çok istiyor [intikam almak] ondan.”

(Ayşe oldum olası ondan intikamını almak istiyor.)

(1d) 艾莎一直以来很想[报他的仇]。 **“Doğru”**

“Ayşe oldum olası çok istiyor [A+ondan+B].”

(Ayşe oldum olası ondan intikamını almak istiyor.)

(1e) “A”国*[上当“B”国]。 **“Yanlış”**

“A ülkesi [Tuzağa düřtü] B ülkesinin.”

(A ülkesi B ülkesinin tuzağına düştü.)

(1f) “A”国[上“B”国的当]。 **“Doğru”**

“A ülkesi [tuzağına düştü + B ülkesinin + tuzağına düştü].”

(A ülkesi B ülkesinin tuzağına düştü.)

Türkçede dans etmek, intikam almak ve tuzağına düşmek anlamlarına karşılık gelen kelimeler Çince de isim ve zamirler ile birlikte kullanıldıklarında “A + isim/ kişi zamiri +B” şeklinde, belirttikleri öğeleri sararak kullanılırlar. Yukarıda (1a), (1c) ve (1e) örneklerinde ayrılabilen fiiller ayrılamayan fiillere benzer biçimde “AB + isim/ kişi zamiri” şeklinde yanlış kullanılmıştır. Doğru kullanımları (1b), (1d) ve (1f) örneklerindeki gibidir. Bu`da gösteriyorki eylem belirten ayrılabilen kelimeler kişi zamirleri ve isimler ile birlikte kullanımlarında ayrılamayan kelimelere benzer bir şekilde birleşik olarak kullanılmamalıdır.

1.2. Sayılar İle Kullanımları

Çince de sayılar yemek kitaplarında isimlerin sonlarında yer aldıkları özel koşullara sahip oldukları durumlar dışında çoğunlukla isimlerden önce, fiillerden sonra yer almaktadır. Ancak ayrılabilen fiiller için durum farklıdır. Ayrılabilen fiiller sayılar ile etkileşime geçtikleri ifadelerde ayrılarak kullanılma zorunluluğı taşımaktadır. Normal fiiller ayrılmadan sayılardan önce yer alırlar.

(2a) 仙女每千年*[睡觉一百年的]。 **“Yanlış”**

“Peri her bin yıl [uyuyor] yüz yıl.”

(Peri her bin yılda bir yüz yıl uyuyor.)

(2b) 仙女准备[睡一百年的觉]。 **“Doğru”**

“Peri her bin yıl [A + yüz yıl + B].”

(Peri her bin yılda bir yüz yıl uyuyor.)

(2c) 米拉每天三圈*[游泳]。 **“Yanlış”**

“Mila her gün üç tur [yüzüyor].”

(Mila her gün üç tur yüzüyor.)

(2d) 米拉每天[游三圈泳]。 **“Doğru”**

“Mila her gün [A + üç tur + B].”

(Mila her gün üç tur yüzüyor.)

(2e) 她*[洗澡]了五个小时。 “Yanlış”

“O [yıkan] -dı beş saat.”

(O beş saat yıkandı.)

(2f) 她[洗了五个小时澡]。 “Doğru”

“O [A +dı + beş saat + B].”

(O beş saat yıkandı.)

(2a) örneğinde her iki ögesi “睡 (shuì)” ve “觉 (jiào)” ayrı ayrı uyumak anlamına gelen fiil “睡觉 (shuìjiào)”, (2c) örneğinde yine her iki ögesi “游 (yóu)” ve “泳 (yǒng)” ayrı ayrı yüzmek anlamına gelen fiil “游泳 (yóuyǒng)” ve (2e) örneğinde ilk ögesi tek başına yıkama eylemine işaret eden fiil “洗 (xǐ)”, ikinci ögesi ise günümüzde beden olarak kullanılan isim “身体 (shēntǐ)” nin geçmişte sık kullanılan halinden türemiş olan isim “澡 (zǎo)”dan meydana gelmiş olan yıkanmak anlamındaki fiil “洗澡 (xǐzǎo)” ayrılmadan sayıların önlerinde yer aldıkları için hatalı bir kullanıma sebebiyet vermiştir. Görüldüğü üzere ayrılabilen fiillerin her iki ögesinin fiil olması ya da bir diğer ögesinin başka bir sınıftan olmasının ayrılma şekilleri ile doğrudan ilişkili olmadığı açıkça görülmektedir. Ayrılabilen fiiller sayılar ile kullanıldıklarında (2b), (2d) ve (2f) örneklerindeki gibi “A+Sayı+B” şeklinde doğru biçimde kullanılmalıdır. Ayrıca (2f) örneğinde eylemin işlendiği zamanı belirtmek için kullanılan öge “了” sayıdan önce yer almıştır. Bu`da ayrılabilen fiillerin zaman yönünden nitelendikleri ve sayılar ile belirttikleri ifadelerde “A + Zaman Belirten Öge + Sayı + B” şeklinde kullanıldığının göstergesidir. Ayrılamayan fiillerde bu sıralama “AB+ Zaman Belirten Öge + Sayı” şeklindedir.

1.3. Zaman Belirten Ögeler İle Kullanımları

Ayrılabilme özelliğine sahip olan fiiller (kelimeler), eylemleri zaman yönünden sınırlayan “着 (zhe), 了 (le), 过 (guò)” karakterleri ile birlikte kullanılmaları durumunda ayrılma zorunluluğuna sahiptirler.

(3a) 我每天早上*[跑步]了之后去大学上课。 “Yanlış”

“Ben her sabah [koş] -tuktan sonra gidiyorum üniversitedeki derse.” : (Ben her sabah koşuktan sonra okuldaki derse gidiyorum .)

(3b) 我每天早上[跑了步]之后去大学上课。 “Doğru”

“Ben her gün sabah [A + tuktan + B] sonra gidiyorum üniversitedeki derse”: (Ben her sabah koşuktan sonra okuldaki derse gidiyorum .)

(3c) 他们*[握手]着吵架。 “Yanlış”

“Onlar [tokalaş] -arak tartışıyor.”

(Onlar tokalaşarak tartışıyor.)

(3d) 他们[握着手]吵架。 “Doğru”

“Onlar [A +-arak + B] tartışıyor.”

(Onlar tokalaşarak tartışıyor.)

(3e) 阿里和艾莎之前*[见面]过吗? “Yanlış”

“Ali ile Ayşe önceden [görüş] -müşler mi?”

(Ali ile Ayşe önceden görüşmüşler mi?)

(3f) 阿里和艾莎之前[见过面]吗? “Doğru”

“Ali ve Ayşe önceden [A + -müşler + B] mi?”

(Ali ile Ayşe önceden görüşmüşler mi?)

Örneklerde görüldüğü üzere, Çince de koşmak, el sıkışmak, görüşmek anlamlarını taşıyan fiiller zaman yönünden sınırlandıklarında, zaman belirten sözcükleri ayrılarak “A + 着/了/过 + B” şeklinde ortalarına gelecek şekilde sararlar. Aynı fiillerin ayrılmadan kullanıldıkları ifadeler doğrudan yanlış olarak kabul edilmektedir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise, ayrılabilen fiillerin kullanıldığı ifadelerde, eylemlerin işaret ettiği bir isim, kişi zamiri ya da ikinci bir fiil bulunmuyorsa, geçmiş zamanı belirten “了” karakteri ile sınırlandırılan ayrılabilen fiillerin “AB +了” şeklinde ayrılmadan kullanılmaları mümkündür. Örneğin: “握手了,睡觉了,见面了,生气了,结婚了” gibi. Fakat şimdiki zamanda eylemlerin devamlılığını belirtmek için kullanılan ve mışlı geçmiş zamanı belirtmek için kullanılan karakterler için böyle bir durum söz konusu değildir. “着” ve “过”

karakterleri ayrılabilen fiiller ile kullanımlarında her koşulda “A + zaman belirten öge + B” şeklinde ayrılan fiillerin ortalarında yer alma zorunluluğu taşımaktadırlar.

1.4. Soru İfadesi Oluşturan Sözcük İle Kullanımları

Çince de ayrılabilen fiiller dilimizde “Ne?” anlamında karşılık bulan “什么?(shénme)” karakteri ile birlikte kullanımlarında birleşik olarak kullanılamazlar.

(4a) 你都不怎么认识她, *[帮忙] 什么啊! “Yanlış”

“Sen hiç de tanıyorsun onu, [yardım etmek] ne ya!”

(Sen onu hiç tanıyorsun, ne yardım etmesi ya!)

(4b) 你都不怎么认识她, [帮什么忙]啊! “Doğru”

“Sen hiç de tanıyorsun onu, [A + ne +B] ya!”

(Sen onu hiç tanıyorsun, ne yardım etmesi ya!)

(4c) 今天喝了那么多, 头这么晕* [唱歌] 什么啊! “Yanlış”

“Bugün içtin o kadar çok, başın böyle dönerken [şarkı söylemek] ne ya!”

(Bugün öyle bir içtin ki, başın böyle dönerken şarkı söylemek de nesi ya!)

(4d) 今天喝了那么多, 头这么晕[唱什么歌]啊! “Doğru”

“Bugün içtin o kadar çok, başın böyle dönerken [A + de nesi + B] ya!”

(Bugün öyle bir içtin ki, başın böyle dönerken şarkı söylemek de nesi ya!)

(4e) 家里来了不少人, * [睡觉] 什么! “Yanlış”

“Eve geldi çok kişi, [uyumak] ne ya!”

(Eve bu kadar kişi gelmişken ne uyuması!)

(4f) 家里来了不少人, [睡什么觉]! “Doğru”

“Eve geldi çok kişi, [A + ne + B]!”

(Eve bu kadar kişi gelmişken ne uyuması!)

Yukarıda verilen (4b), (4d) ve (4f) örneklerinde uyumak, yardım etmek ve şarkı söylemek anlamlarındaki ayrılabilen fiiller “A+什么+B” şeklinde geçerli bir ifade oluşturmuştur. Aynı fiiller (4a), (4c) ve (4e) örneklerinde “AB+什么” şeklinde dilbilgisi açısından geçerli olmayan, yanlış bir ifade oluşturmuştur. Açıkça görülüyorki, ayrılabilen fiiller “Ne?” anlamındaki “什么” karakteri ile birlikte kullanımlarında ayrılma zorunluluğuna sahiptirler. Ayrılabilme özelliği taşımayan fiillerde böyle bir durum söz

konusu değildir. Ayrılabilen fiilleri ayrılamayan fiiller gibi birleşik kullanmak, ayrılamayan fiilleri ise ayrılabilen fiiller gibi ayrılarak kullanmak en sık rastlanan kullanım hatalarındandır. Aşağıda ayrılamayan fiillerin ayrılarak kullanımlarına bir kaç örnek verilmiştir.

(4g) 你还说*[了解]武术学校之类的话。 “Yanlış”

“Sen hala konuşuyorsun, [A + ne + B] kungfu okulu tarzında!”

(Sen hala ne kungfu okulu gibi yer tanıdığından bahsediyorsun!)

(4h) 你还说[了解] 什么武术学校之类的话。 “Doğru”

“Sen hala konuşuyorsun, [tanıdığından] ne kungfu okulu gibi!”

(Sen hala niye kungfu okulu gibi yer tanıdığından bahsediyorsun!)

(4i) 关于她你还*[想什么念]啊! “Yanlış”

“İlgili onun sen hala, [A + ne + B] ne ya!”

(Sen hala onun ne özlemini duyuyorsun ya!)

(4j) 关于她你还[想念] 什么啊。 “Doğru”

“İlgili onun sen hala, [özlemini duymak] ne ya!”

(Sen hala onun ne özlemini duyuyorsun ya!)

Yukarıda Çin dilinde sık kullanılan iki adet ayrılamayan fiil kullanılmıştır. Bu fiiller ayrılabilen fiillere benzer bir şekilde iki karakterden oluşmuştur. Ancak “Ne?” anlamındaki “什么” karakteri ile birlikte kullanıldıklarında yalnızca ayrılmadan “什么” karakterinin önünde yer aldıkları ifadeler geçerli olarak kabul edilmektedir. Bu’da eylem bildiren ayrılabilen kelimelerin, eylem bildiren ayrılamayan kelimelerden farklı kullanıma sahip olduğunu açıkça göstermektedir.

1.5. Ayrılabilen Kelimelerin Olumsuz Halleri

Çince de ifadelere olumsuz bir anlam kazandırmak için “不 (bù)” karakterinden yararlanırlar. Eylemlerin olumsuz hallerinin belirtildiği ifadelerde ayrılabilen fiiller ile ayrılamayan fiiller aynı şekilde kullanırlar.

(5a) 孩子绝*[道不歉], 你能把她怎么样。 “Yanlış”

“Çocuk asla, [A + - mez + B], sen ona ne yapabilirsin.”

(Çocuk (asla) özür dilemezse, (sen ona) ne yapabilirsin.)

(5b) 孩子绝不[道歉], 你能把她怎么样。 “Doğru”

“Çocuk asla, -mez [özür dile-], sen ona ne yapabilirsin.”

(Çocuk (asla) özür dilemezse, (sen ona) ne yapabilirsin.)

(5c) 我和她约定*[吵不架]。 “Yanlış”

“Ben ve o karar kıldık [A + -ma (-maya) + B].”

(Benle o tartışmamaya karar kıldık.)

(5d) 我和她约定不[吵架]。 “Doğru”

“Ben ve o karar kıldık- mamaya [tartış-].”

(Benle o tartışmamaya karar kıldık.)

(5e) 你敢*[毕不业]吗? “Yanlış”

“Sen cesaret ediyor [A + -ma (-maya) + B] musun?”

(Sen mezun olmamaya cesaret ediyor musun?)

(5f) 你敢不[毕业]吗? “Doğru”

“Sen cesaret ediyor -ma (-maya) [mezun ol-] musun?”

(Sen mezun olmamaya cesaret ediyor musun?)

Çin dilinde özür dilemek, tartışmak, mezun olmak en sık kullanılan ayrılabilen fiillerdendir. Bu fiillere olumsuz anlam kazandırmak için “不 (bù)” karakterinden yararlanıldığında ayrılabilme özelliklerini tamamen kaybederek birleşik bir biçimde kullanılırlar. Ayrılabilen kelimelerin olumsuz hallerinin ayrılabilen kelimeler ile benzer olması öğrencilerin kolaylıkla hata yapmalarına sebebiyet verebilmektedir. Çin dilinde“不 (bù)” karakteri aynı zamanda soru ifadesi oluşturmak veya ifadelere tavır ekleyerek bir yaptırım belirtmek amacı ile de kullanılabilir. Bu tür cümle yapılarında ayrılabilen fiillerin ilk ögesi iki defa tekrarlanarak “A+ 不 +AB” şeklinde kullanılır. Örneğin: 睡不睡觉?, 比不毕业?, 见不见面?, 吵不吵架? gibi. Ayrılabilen fiiller soru ifadesi oluştururken bu şekilde kullanılamamaktadırlar. Ayrılabilen fiillerin ve ayrılabilen fiillerin tekrarlı kullanım şekillerine aşağıda yer verilmiştir.

1.6. Ayrılabilen Fiillerin Tekrarlı Kullanımları

Çincede fiillerin tekrarlı kullanımı yazılı ve sözlü iletişimde alışıla geldik bir durumdur. Hem normal fiillerin, hem de ayrılabilen fiillerin tekrarlı kullanım biçimleri mevcuttur.

Ayrılabilen fiillerin tekrarlı kullanım biçimleri normal fiiller ile farklılık gösterdiğinden tekrarlı kullanımları açısından sıklıkla normal fiiller ile karıştırılabilmektedirler. Farkları net bir biçimde gözlemleyebilmek için ilk önce ayrılamayan fiillerin tekrarlı kullanım şekillerine bir göz atalım. Burda tamamlayıcı kullanılmayan ifadeler yer verilmiştir. Tamamlayıcıların ayrılabilen fiillerin kullanım şekillerine etkisi bir sonraki başlıkta işlenmiştir.

(6a) 你去[了解了解], 他俩到底是什么关系呢? “Doğru”

“Sen git [anla (AB) + anla (AB)], o ikisi nihayetinde ne tür bir ilişki içerisinde.”

(Sen gidip, (nihayetinde) o ikisinin ne tür bir ilişki içerisinde olduğunu anlayıver.)

(6b) 你去*[了解], 他俩到底是什么关系呢? “Yanlış”

“Sen git [anla (A) + anla (AB)], o ikisi nihayetinde ne tür bir ilişki içerisinde.”

(Sen gidip, (nihayetinde) o ikisinin ne tür bir ilişki içerisinde olduğunu anlayıver.)

(6c) 米米, 你[帮助帮助]他吧! “Doğru”

“Mimi, sen [yardım et (AB) + yardım et (AB)], ona bari!”

(Mimi, sen gidip ona yardım ediver bari!)

(6d) 米米, 你*[帮助]他吧! “Yanlış”

“Mimi, sen [yardım et (A) + yardım et (AB)], ona bari!”

(Mimi, sen gidip ona yardım ediver bari!)

Yukarıda verilen örneklerde anlamak/soruşturmak anlamına gelen normal fiil “了解 (liǎojiě)” ile yardım etmek anlamına gelen normal fiil “帮助 (bāngzhù)” iki farklı şekilde tekrarlanarak kullanılmıştır. Bu fiiller (6a) ve (6c) örneklerinde “AB+AB” şeklinde tekrarlanmış iken, (6b) ve (6d) örneklerinde “A+AB” şeklinde tekrarlanarak kullanılmıştır. (6a) ve (6c) örnekleri normal fiiller için doğru olan tekrarlama biçimlerine sahiptir. (6b) ve (6d) örnekleri ayrılabilen fiiller için doğru olan tekrarlama biçimleridir. Dolayısıyla ayrılamayan fiillerin “A+AB” şeklinde tekrarlı kullanımları yanlış olan kullanımların oluşmasına sebebiyet vermiştir. Şimdi de ayrılabilen fiillerin tekrarlı kullanımlarına bir göz atalım.

(6e) 有时候在操场[跑跑步], 有时候在水深的地方[游游泳]。

“Doğru” “Bazen spor alanında[koşuyorum (A) + koşuyorum (AB)], bazen derin su olan yerde[yüzüyorum (A) + yüzüyorum (AB)]” : Bazen spor alanında koşu koşu veririm, bazen ise suyu derin olan yerde yüzü yüzü veririm.

(6f) 有时候在操场*[跑步跑步], 有时候在水深的地方*[游泳游泳]。 “Yanlış” “Bazen spor alanında[koşuyorum (AB) + koşuyorum (AB)], bazen derin su olan yerde[yüzüyorum (AB) + yüzüyorum (AB)] ”: Bazen spor alanında koşu koşu veririm, bazen ise suyu derin olan yerde yüzü yüzü veririm.

(6g) 大夫说你感冒了, 吃些东西, 休息休息, [睡觉睡觉]吧。

“Doğru” “Doktor dediki sen grip olmuşsun, bir şeyler yiyip, dinlenip dinlenip,[uyu (A) + uyu (AB)], bakalım” : Doktor grip olduğunu söyledi, bir şeyler ye, uyu dinlen.

(6h) 大夫说你感冒了, 吃些东西, 休息休息, *[睡觉睡觉]

吧。 “Yanlış” “Doktor dediki sen grip olmuşsun, bir şeyler yiyip, dinlenip dinlenip,[uyu (AB) + uyu (AB)], bakalım”: Doktor grip olduğunu söyledi, bir şeyler ye, uyu dinlen.

(6e) ve (6g) örneklerinde, koşmak, yüzmek ve uyumak anlamına gelen ayrılabilen fiiller sadece ilk öğeleri tekrarlanarak “A + AB” şeklinde kullanılmıştır. Aynı fiiller (6f) ve (6h) örneklerinde normal fiillere benzer “AB + AB” şeklinde hatalı bir tekrarlamaya oluşturmuştur. Dolayısıyla Çince kullanıcıları için anlaşımı güçleştiren, belki de anlaşılamayan yanlış ifadelerin oluşumuna sebebiyet vermiştir. Ayrılabilen fiillerin normal fiiller ile benzer biçimde tekrarlanarak kullanılması hem yazılı, hem de sözlü iletişim açısından hiçbir şekilde kabul görmemektedir. Bu sebeple kullanımlardaki farklılıkların anlaşılması oldukça büyük bir öneme sahiptir.

1.7. Edatlar İle Kullanımları

Ayrılabilen fiiller birliktelik durumu belirtme niteliği taşıyan edatlar ile birlikte kullanıldıkları durumlarda ayrılmadan kullanılabilirler.

(7a) 我*[生气]他。 “Yanlış”

“Ben [sinirlendim (AB)] o(-na).”

(Ben ona sinirlendim.)

(7b) 你*[结婚]她。 “Yanlış”

“Ben [evleniyorum(AB)] o(-nunla).”

(Ben onunla evleniyorum.)

(7c) “A”*[帮忙]“B”。 “Yanlış”

“A [yardım ediyor (AB)] B.”

(A, B ye yardım ediyor.)

(7d) “C”*[见面]“D”。

“Yanlış”

“C [görüşüyor (AB)] D (ile).”

(C, D ile görüşüyor.)

Yukarıda görüldüğü üzere, dilimizde kızmak, evlenmek, yardım etmek, görüşmek şeklinde karşılık bulan Çince ayrılabilen fiiller, ifadelerde eylemin muhatabını oluşturan isim veya kişi zamirleri ile doğrudan ayrılmadan kullanıldıklarında yanlış olarak kabul edilmektedir. Çin dilinde bu fiiller ayrılmadan doğrudan kullanılamamalarına karşın dilimizde bu fiiller ile benzer kullanıma sahip olan tanıştırmak anlamındaki “介绍 (jièshào)” fiili yukarıdaki fiiller ile yer değiştirdiğinde geçerli olan bir ifade elde edilebilmektedir. Aynı dil içerisinde fiillerin kullanım şekilleri yönünden böylesine farklılık göstermesi, şüphesiz oldukça ilginç ve sıradışı bir durumdur. Yukarıdaki ifadeler ne sözlü iletişimde, ne de yazılı iletişimde kabul edilebilir değildir. Ancak, eğer ayrılabilen fiillerin doğrudan ayrılmadan kullanılması gerekli olduğu durumlarda ifadelere edat eklenerek ayrılabilen fiillerin ayrılmadan kullanımı sağlanabilmektedir.

(7e) 我和他 [生气]。

“Doğru”

“Ben ile [sinirlendim (AB)] ona.”

(Ben ona sinirlendim.)

(7f) 你和她 [结婚]。

“Doğru”

“Ben ve[evleniyorum (AB)] o.”

(Ben onunla evleniyorum.)

(7g) “A” 跟 “B” [帮忙]。

“Doğru”

“A ye [yardım ediyor (AB)] B.”

(A, B ye yardım ediyor.)

(7h) “C” 跟 “D” [见面] 。

“Doğru”

“C ile [görüşüyor (AB)] D.”

(C, D ile görüşüyor.)

Yukarıda (7a), (7b), (7c) ve (7d) örneklerinde ayrılmadan kullanıldıkları için yanlış olarak kabul edilen ifadelerin, (7e), (7f), (7g) ve (7h) örneklerinde beraberlik durumu belirtmek için sıkça kullanılan eş anlamlı “和 (hé)” ve “跟 (gēn)” edatları yardımı ile

birleşik kullanım koşullarını elde ettikleri net bir biçimde görülmektedir. Konu ile doğrudan ilgili olmamasına rağmen bu iki edat ile oluşturulan ifadelerde fiillerin cümle sonlarında yer alması, fiilleri nesne önlerinde yer alan dil olarak kabul görmüş olan Çince de fiilleri önde olan diller için sıra dışı bir durum olmalıdır. Bu durumu oluşturan şart ve koşulların şüphesiz edatlar konusu içerisinde incelenmesi daha doğru olacaktır. Yukarıdaki ifadelerde normal fiil kullanılması durumunda, edat kullanımına ihtiyaç duyulmamaktadır.

1.8. Tamamlayıcılar İle Kullanımları

Çin dilinde eylemlerin oluş bitiş durumlarının doğrudan belirtilemediği ya da eylemlerin sıfatların zarf görevi üstlendikleri ifadelerde doğrudan nitelenemediği durumlarda, eylemleri gerçekleşme, tamamlanma durumları yönünden tanımlamak için tamamlama öğelerinden yararlanır. Tamamlayıcı öğeler Çin dilinde “补语 (bǔyǔ)” şeklinde isimlendirilmektedir. Bu tür ifadeler genel olarak tamamlama ögesi rolü üstlenen “得 (dé)” karakteri yardımı ile oluşturulur. Sıfat ve zarflar bu ifadelerde fiillerden sonra yer alabilmektedirler.

Ayrılabilen fiillerin ayrılmadan kullanılması ve eylemlerin sıfat zarf şeklinde nitelenme ihtiyaçlarının olduğu durumlarda, ayrılabilen fiillerin doğal kombinasyon şekilleri olan “A+B” den “B + A” şeklinde ters bir sıralama ile kullanılmalarına imkan sağlamaktadır. Normal olan “A+B” sıralaması yanlış, “B + A” sıralaması ise doğru kullanımıdır.

(8a) 玛丽* [唱歌](得)很好。 “Yanlış”

“Mali [şarkı söylüyor (AB)] çok iyi.”

(Mali çok iyi şarkı söylüyor.)

(8b) 玛丽[歌唱](得)很好。 “Doğru”

“Mali [şarkı söylüyor (BA)] (tamamlayıcı) çok iyi.”

(Mali çok iyi şarkı söylüyor.)

(8c) 婴儿* [睡觉](得)很香啊! “Yanlış”

“Bebek [uyuyor (AB)](tamamlayıcı) çok güzel.”

(Bebek çok güzel uyuyor.)

(8d) 婴儿[觉睡](得)很香啊! “Doğru”

“Bebek [uyuyor (BA)] (tamamlayıcı) çok güzel.”

(Bebek çok güzel uyuyor.)

(8e) 这*[理发](得)有什么问题? “Yanlış”

“Bu [saçın kesilmesinde (AB)] (tamamlayıcı) sorun ne?”

(Öğretmen saçını kestirirken keyif aldı.)

(8f) 这[发理]有什么问题? “Doğru”

“Bu [saçın kesilmesinde (BA)] (tamamlayıcı) sorun ne?”

(Bu saçın kesilmesinde sorun ne?)

(8a), (8c) ve (8e) örneklerinde ayrılabilen fiiller ayrılmadan “AB+ tamamlayıcı(得)+ sıfat zarf” şeklinde bir sıralama ile kullanılmıştır. Bu ifadeler Çin dili içerisinde yanlış olarak kabul edilmektedir. Ayrılabilen fiillerin doğrudan nitelenmesi gerekli olan durumlarda ayrılarak kullanılmaları gerekmektedir. Örneğin: “婴儿睡了好觉” açıkça görüldüğü üzere uyumak anlamına gelen ayrılabilen “睡觉 (shuìjiào)” fiili, ayrılarak “A + Sıfat + B” şeklinde kullanıldığında geçerli bir ifadeye ulaşılabilir. (8b), (8d) ve (8f) örneklerinde aynı fiillerin “AB → BA” şeklinde “A” ve “B” öğeleri arasında yer değiştirilerek geçerli olan ifadelere ulaşılmıştır. Bu da demek oluyorki ayrılabilen fiiller tamamlayıcı kullanımı ile birlikte ayrılmadan kullanılabilirler. Ancak “A” ve “B” öğelerinin yer değiştirmesi zorunludur. Bu durum tüm ayrılabilen fiiller için geçerli değildir. İç yapıları “fiil + fiil” ve “fiil+isim” şeklindeki ayrılabilen fiiller tamamlayıcı kullanımı ile birlikte ayrılmadan “AB” den “BA” ya dönüştürülerek “BA + tamamlayıcı + zarf/ sıfat” şeklinde kullanılabilir. İç öğeleri farklı öğelerden oluşan ayrılabilen fiillerin tamamlayıcılar ile sıfat olarak nitelendiği ifadelerde böyle bir kullanım mevcut değildir.

1.9. Ayrılabilen Fiillerin Tamamlayıcılar İle Tekrarlı Kullanımları

Ayrılabilen fiillerin tekrarlı kullanımlarında da tamamlayıcıların kullanımı söz konusudur. Ayrılabilen fiillerin tamamlayıcılar yardımı ile sıfat/ zarf olarak tekrarlı bir biçimde kullanılması tekrarlama şekillerinde büyük bir farklılık yaratmaktadır. Normalde “A+AB” şeklinde tekrarlanan ayrılabilen fiiller, “AB+A” şeklinde tekrarlanacak biçimde değişiklik göstermektedir.

(9a) 玛丽[唱歌唱]得很好。 “Doğru”

“Mali [şarkı söylüyor (AB) + şarkı söylüyor (A)] (tamamlayıcı) çok iyi.”

(Mali şarkıyı çok iyi söylüyor.)

(9b) 这个外国人[跑步跑]得很快。 “Doğru”

“Bu yabancı [koşuyor (AB) + koşuyor (A)] (tamamlayıcı) çok hızlı.”

(Bu yabancı çok hızlı koşuyor.)

(9c) 坦斯丽[跳舞跳]得很棒。 “Doğru”

“Tansili [dans ediyor (AB) + dans ediyor (A)] (tamamlayıcı) harika.”

(Tansili harika dans ediyor.)

Yukarıdaki verilen örneklerde normal tekrarlı kullanım biçimleri “A+AB” olan ayrılabilen fiillerin “AB+A” şeklinde tekrarlanarak kullanıldığı net bir biçimde görülmektedir. Örneğin (9b) ifadesinde yer alan koşmak fiili “跑步” tamamlayıcı ile birlikte kullanılmaması durumunda (6e) örneğinde kullanıldığı şekli ile “跑跑步 (A+AB)” tekrarlanarak kullanılması gerekmektedir. Yukarıda verilen ifadeler Çin dili açısından geçerli ve doğal olan kullanımlardandır. Bu tür tekrarlı kullanımların olabilmesine imkan sağlayan en temel unsur ifadelerde fiillerden sonra “tamamlayıcı (得) + Sıfat/Zarf” kombinasyonlarının mevcut olmasıdır. Bir diğer unsur ise ayrılabilen fiillerin oluşumunda rol oynayan öğelerden birinin fiil, diğerinin isim ya da her ikisinin fiil olmasıdır. İç öğeleri farklı olan diğer fiiller için bu şekilde bir ters sıralama durumu mümkün değildir. Ayrılabilen fiillerin tamamlayıcı almadan tekrarlandığı ifadelere önceki konularda değinilmiştir.

2. Ayrılabilen Fiillerin Kullanım Özellikleri

Yukarıda verilen örnekler doğrultusunda, yapılan inceleme ile ayrılabilen fiillerin (kelimelerin), ayrılma özelliği bulunmayan normal fiillerden (kelimelerden) farklı kullanım biçimlerine sahip olduğu açıkça görülmektedir. Ayrılabilen fiillerin, ayrılamayan fiiller ile farklarını basitçe aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Normal fiiller isimleri doğrudan niteleyebilmektedirler. Ancak, ayrılabilen fiiller için böyle bir durum söz konusu değildir. Ayrılabilen fiiller isimler ile birlikte oluşturdukları ifadelerde ayrılarak isimleri ortalarına alma, “A + isim + B”

şeklinde sarma zorunluluğu taşırlar.

- Normal fiillerin zaman belirten sözcükler ile kullanımları hiç bir değişime neden olmaz iken, ayrılabilen fiiller zaman belirten sözcükler ile birlikte kullanımlarında ayrılma zorunluluğu taşırlar.
- Eğer ifadelerde doğrudan nitelenen, belirtilen isim (kişi zamiri) mevcut değil ise, ayrılabilen fiiller ayrılmadan kullanılabilir.
- Ayrılabilen fiillerin isim olarak yer aldığı ifadelerde ayrılabilme durumu mevcut değildir. Dolayısıyla, ayrılabilen fiillerin isim halleri ayrılabilen kelimeler içerisinden çıkartılarak isim olarak sınıflandırılmalı.
- Ayrılabilen fiiller zaman belirten diğer sözcük ya da ögeler tarafından nitelenerek sınırlanmadıkları durumlarda ayrılmadan kullanılabilir. Fakat ifade edilen eylemlerin muhattabını oluşturan isim ya da kişi zamiri gibi ögelerin kullanılmamış olması gerekmektedir.
- Ayrılabilen fiillerin sayılar ile doğrudan etkileşime geçerek kullanıldığı ifadelerde “A + Sayı + B” şeklinde ayrılmaları zorunludur.
- Ayrılma özelliği bulunmayan fiiller tekrarlandıklarında “AB + AB” şeklinde kullanılırlar, ayrılabilen fiiller ise yalnızca ilk ögesini tekrarlayarak “A + AB” şeklinde kullanılırlar.
- Ayrılabilen fiiller tamamlayıcılar ile kullanıldıkları ifadelerde “AB” den “BA” sıralamasına dönüşebilirler. Normal fiillerde böyle bir kullanım mevcut değildir. Bu durum yalnızca iç yapıları fiil + fiil, fiil + isim şeklindeki ayrılabilen fiiller için geçerlidir.
- Ayrılabilen fiillerin tamamlayıcı aldıkları ifadelerde tekrarlanmaları gerekli olduğu durumlarda normal tekrarlanma biçimleri “A + AB” den “AB + A + tamamlayıcı” şekline dönüşmek zorundadır.
- Ayrılabilen fiiller ile normal fiillerin olumsuz halleri benzerdir. Ayrılabilen fiiller olumsuz anlam kazandıran ifadeler ile birlikte kullanıldıklarında ayrılabilme

özelliklerini kaybederek birleşik bir biçimde kullanılırlar.

- Ayrılabilen fiillerin edatlar ile birlikte yer aldığı ifadelerde birleşik bir biçimde ayrılmadan kullanılmaları mümkündür.

Sonuç

Eylem bildiren ayrılabilen kelimeleri (fiilleri) kullanım şekilleri yönünden normal kelimeler ve normal fiiller ile ayırmak ve bu ayrımları öğrenciler ile paylaşmak Çince öğretimi açısından çok önemlidir. Çalışmamızda ayrılabilen fiilleri ayıramayan fiillerden ayıran özellikler ve kullanımlarında dikkat edilmesi gereken koşullar ayrıntılı bir biçimde işlenerek, net bir şekilde belirtmeye çalışılmıştır. Ayrılabilen fiiller ile normal fiiller arasındaki farkları kısaca şu şekilde kapsamak mümkündür. Ayrılabilen fiiller yalnızca olumsuz anlam kazandıkları ifadelerde ve eylemlerin muhattabını oluşturan isim, kişi zamiri şeklindeki ögeler ile birlikte kullanılmadıklarında ayrılmadan kullanılabilirler. Bu açıdan normal fiiller ile oldukça büyük bir farka sahiptirler. İç yapıları fiil ve isim şeklindeki ögelerden oluşmuş olan ayrılabilen fiiller tamamlayıcılar ile birlikte kullanıldıkları, sıfatlar ile zarflardan önce yer aldıkları ifadelerde iki ögesi arasında “A + B” den “B + A” şeklinde yer değiştirerek kullanılabilirler. Normal fiillerde böyle bir durum mevcut değildir. Ayrılabilen fiillerin tekrarlı kullanımlarında ikinci öge “A + AB” şeklinde sadece bir defa tekrarlanır, normal fiillerde her iki öge tekrarlanır.

Kaynakça

- Chen, J. N. (2018). *The Error Analysis of the Chinese Separable Words by Some Thai Native Chinese Teachers* (Yüksek Lisans Tezi, Çin, Guangdong Yabancı Diller Üniversitesi). Erişim adresi:
<https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD201901&filename=1018870790.nh>
- Cui, P. Z. (2021). *Analysis of the Bias in the Acquisition of Chinese Clitics by Korean Students and Teaching Measures* (Yüksek Lisans Tezi, Çin, Dalian Yabancı Diller Üniversitesi). Erişim adresi:
<https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFDTEMP&filename=1021695076.nh>

- Hong, X. H. (1963). *Hanyu Yufa Wenti Yanjiu*. Fujian: Fujian Renmin Chubanshe.
- Hong, X. H. (1985). *Hanyu Zhishi Jianghua – Nengyuandongci Quxiangdongci Panxinci*. Shanghai: Shanghai Jiaoyu Chubanshe.
- Hou, T. T. (2021). *The Error Analysis and Teaching Advice of Homomorphic Li-he Words for Japanese Students* (Yüksel Lisans Tezi, Çin, Liaoning Normal Üniversitesi). Erişim adresi:
<https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD202102&filename=1021646639.nh>
- Jin, P. (2009). *Xiandai Hanyu Liheci Yanjiu* (Yüksek Lisans Tezi, Çin, Yangzhou Üniversitesi). Erişim adresi:
<https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD2010&filename=2009192939.nh>
- Lu, S. X. (1979). *Hanyu Yufa Fenxi Wenti* (Lu Shu Xiangde Zixuanji). Shanghai: Shanghai Jiaoyu Chubanshe.
- Meng, Y. (2020). *Research on the Acquisition of Verb-pbject Seperable Words Based on the New HSK Outline* (Yüksek Lisans Tezi, Çin, Bohai Üniversitesi, Liaoning). Erişim adresi:
<https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD202101&filename=1020750527.nh>
- Peng, C. N. (1954). *Liangzhongci He Sange Lianxie Biaozhun*, Zhongguo Yuwen,4.
- Qi, H. Y. (2000). *Xiandai Hanyu Duanyu*, Shanghai: Huadong Shifan Chubanshe.
- Ruanli, W. X. (2019). *Research on Seperable Words In Vietnamese – Chinese Teaching* (Doktora Tezi, Çin, Merkezi Çin Normal Edebiyat Üniversitesi). Erişim adresi:
<https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CDFDLAST2020&filename=1019248813.nh>
- Tu, W. (2015). *The Research on the Difference Between “bang” “bangmang” “bangzhu” Teaching As a Foreign Language* (Yüksek Lisans Tezi, Çin, Hunan Normal Üniversitesi). Erişim adresi:
<https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD201601&filename=1015388942.nh>
- Wang, D. C. (2006). *Duiwai Hanyu Luncong Diwuji*. Shanghai: Shanghai Shiji Chuban Gufen Youxian Gongsı.
- Wang, H. F. (2003). *“A Shenme B” Jiegoushi Chutan*, Sichuan

- Daxue Xuebao, 126(3), 90-92.
- Wang, L. (1946). *Hanyu Yufa Gangyao*, Shanghai: Kaimingshuguan.
- Wang, L. (1953). *Ci He Qieyude Jixian Wenti*, Zhongguo Yuwen, 15, 3-8.
- Wang, L. (1985). *Hanyu Yufa Congshu Zhongguo Xiandai Yufa*, Beijing: Shangwu Yinshuguan Chuban.
- Wang, S. M. (1956). *Tantan Xiandai Hanyu Cihui Guifanhua*, Heilongjiang: Tongsuwu Chubanshe.
- Wang, X. Y. (2019). *The error Analysis of the Acquisition of Chinese Separable Words by Myanmar Students - Taking Mandalay University of Foreign Languages as an Example* (Yüksek Lisans Tezi, Çin, Yunnan Üniversitesi). Erişim adresi: <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD202001&filename=1019174592.nh>
- Yue, J. M., ve ZHANG, K. (2006). *Yuyan Ceshi Lilun Ji Hanyu Ceshi Yanjiu*. Beijing: Shangwu Yinshuguan.
- Zhang, L. M. (1982). *Lun Duanyu Dongci*, Yuwen Yanjiu, 4(1), 86-91.
- Zhou, T. (2018). *The error Analysis And Teaching Strategy of the Verb – Object Clutch Words In Teaching Chinese As a Second Language* (Yüksek Lisans Tezi, Çin, Soochow Üniversitesi, Suzhou). Erişim adresi: <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD201901&filename=1018146664.nh>